

УДК 339.144:339.37

ОЦІНКА ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ ТА ЇХ ОБОРОТНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

А. А. Чаплінська, Г. Г. Бабчук

Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного
торговельно-економічного університету

Центральна площа, 7, м. Чернівці, 58002, Україна. E-mail: alisja08@ukr.net

Ринкові умови господарювання визначають необхідність забезпечувати ефективне функціонування підприємств. Функціонування та успішна діяльність роздрібних торговельних підприємств на споживчому ринку значною мірою базується на впровадженні ефективного механізму управління товарними запасами. Актуальним завданням для підприємств торгівлі є прагнення скоротити оборот коштів, вкладених у товарно-матеріальні цінності, забезпечити високі темпи реалізації товарів і, як наслідок, підвищити ефективність господарської діяльності підприємства. Основним показником, що характеризує ефективність господарської діяльності торговельного підприємства в цілому, дозволяє оцінити і кількісно виміряти два параметри, які властиві товарним запасам, час і швидкість їх обертання, є оборотність товарних запасів. При прискоренні оборотності товарних запасів виникає відносна економія через зниження рівня постійних витрат і збільшення суми доходів, а у разі незмінних показників обсягів реалізації підприємство одержує додаткове позитивне сальдо за рахунок витрат, що характеризує подвійний вплив оборотності товарних запасів на зміну величини прибутку. Розкрито основні завдання оцінки товарних запасів та їх оборотності на підприємствах роздрібної торгівлі.

Ключові слова: товарні запаси, оборотність, роздрібний товарооборот.

ОЦЕНКА ТОВАРНЫХ ЗАПАСОВ И ИХ ОБОРАЧИВАЕМОСТИ И ПРЕДПРИЯТИЯХ РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛИ

А. А. Чаплинская, Г. Г. Бабчук

Черновицкий торгово-экономический институт Киевского национального
торгово-экономического университета

Центральная площадь, 7, г. Черновцы, 58002, Украина. E-mail: alisja08@ukr.net

Рыночные условия хозяйствования определяют необходимость обеспечивать эффективное функционирование предприятий. Функционирование и успешная деятельность розничных торговых предприятий на потребительском рынке в значительной степени базируется на внедрении эффективного механизма управления товарными запасами. Актуальной задачей для предприятий торговли является стремление сократить оборот средств, вложенных в товарно-материальные ценности, обеспечить высокие темпы реализации товаров и, как следствие, повысить эффективность хозяйственной деятельности предприятия. Основным показателем, характеризующим эффективность хозяйственной

деятельности предприятия в целом, позволяющим оценить и количественно измерить два параметра, которые присущи товарным запасам, время и скорость их вращения, является оборотность товарных запасов. При ускорении оборотности товарных запасов возникает относительная экономия из-за снижения уровня постоянных затрат и увеличении доходов, а в случае неизменных показателей объемов реализации предприятие получает дополнительное положительное сальдо за счет расходов, что, в свою очередь, характеризует двойное воздействие оборачиваемости товарных запасов на изменение величины прибыли. Раскрыты основные задачи оценки товарных запасов и их оборачиваемости на предприятиях розничной торговли.

Ключевые слова: товарные запасы, оборачиваемость, розничный товарооборот.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Ринкова система вимагає принципово нових моделей господарювання, які ґрунтуються на саморегулюючих ринкових відносинах і різноманітності форм власності.

Забезпечення безперервності процесу товароруху потребує створення на торговельних підприємствах певного обсягу товарних запасів.

Наявність товарних запасів є необхідною умовою для здійснення процесів продажу товарів, але їх існування веде до виникнення у торговельного підприємства витрат, зумовлених самим фактом створення та існування запасів, а також – діями з їх підтримання, витрачання, оновлення.

Проблема ефективного використання товарних запасів повною мірою стосується підприємств торгівлі, які забезпечують доведення товарів від виробника до споживача.

Саме тому на підприємствах роздрібної торгівлі необхідно вивчати динаміку товарних запасів, фактори що визначають їх розвиток, асортиментну структуру та оборотність запасів, оцінити ефективність роботи з управління товарними запасами та її вплив на діяльність торговельного підприємства [1].

Дане питання досліджувалося в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: Білухи М.Т., Бутинця Ф.Ф., Кузьмінського А.М., Сопка В.В., Загороднього В.П., Марцина В.С., Соколова Я.В., Криковцевої Н.О., Зубілевич С.Я., Патрова В.В., Андерсона Х., Муса Г., Антоні Р. та інших.

Проте, незважаючи на значну кількість наукових розробок, питання оборотності товарних запасів на підприємствах роздрібної торгівлі, на нашу думку, недостатньо висвітлені.

Метою статті є дослідження основних задач оцінки товарних запасів та їх оборотності на підприємствах роздрібної торгівлі.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Формування стійкого зростання торговельної діяльності та безперебійний процес реалізації неможливі без управління його ресурсами, зокрема – товарними запасами [2].

Початковою стадією планування товарних запасів є їх аналіз. Аналіз товарних запасів і товарооборотності проводиться шляхом порівняння

фактичних товарних запасів та товарооборотності у днях із встановленими нормативами в цілому по магазину та за окремими групами товарів. За планом норматив товарних запасів і товарооборотності в днях виражається в одному показнику, проте фактично товарні запаси та товарооборотність у днях – це різні показники.

Основними задачами аналізу товарних запасів та їх оборотності є:

- перевірка стану товарних запасів у днях на певну дату в цілому по магазину та за окремими групами товарів;
- виявлення причин прискорення або уповільнення товарооборотності;
- відокремлення, в якому ступені товарні запаси забезпечували нормальний розвиток роздрібного товарообігу у звітному році;
- виявлення неходових і залежаних товарів;
- вивчення розташування товарних запасів між структурними одиницями та складами підприємства;
- розроблення конкретних пропозицій з подальшого прискорення оборотності товарів і нормалізації запасів.

При аналізі товарних запасів і товарооборотності використовують нормативи товарних запасів (товарооборотності) у цілому по підприємству, структурним одиницям, за окремими групами товарів, звітні дані про розміри товарних запасів на перше число кожного місяця, інвентаризаційних описів, оперативного обліку та ін.

Аналіз стану товарних запасів і товарооборотності виробляється одночасно. При аналізі товарних запасів за рік використовують показники четвертого кварталу. Аналіз стану товарних запасів на кінець року проводиться шляхом зіставлення фактичних товарних запасів у днях і сумі на кінець року із встановленими нормативами в цілому по магазину та за окремими групами товарів [3].

Роздрібний товарооборот – це виручка від продажу безпосередньо населенню споживчих товарів для особистого споживання як за готівку, так і за розрахункові чеки установ банків, через організований споживчий ринок, тобто спеціально організовану торгову мережу (магазини, аптеки, палатки, кіоски, автозаправні станції, їдальні, кафе, ресторани тощо) усіма діючими підприємствами незалежно від відомчої підпорядкованості, форм власності та господарювання, а також виручка, одержана через касу неторгових підприємств, організацій, установ від продажу безпосередньо населенню товарів власного виготовлення, закуплених на стороні або одержаних по бартеру (враховується як продаж поза торгову мережу) [4].

Обсяг роздрібного товарообороту державної, колективної та приватної форм торгівлі є одним із важливих показників розвитку господарства в цілому і торгівлі зокрема.

Економічні відносини, пов'язані з обміном грошових коштів на товари, відображають економічну сутність товарообороту.

Плановий обсяг і структура товарообороту підприємства є вихідними для планування та прогнозування всіх інших показників господарської діяльності підприємства – валового доходу, витрат обігу, прибутку, потреби в ресурсах та капіталі. Тому планування роздрібного товарообороту, його обсягу та структури є найбільш відповідальним етапом при плануванні фінансово-господарської діяльності торговельного підприємства загалом. Підвищення ефективності планування роздрібного товарообороту досягається шляхом постійного вдосконалення наявних та розробки нових методів планування цього показника. Плани товарообороту підприємства класифікують за різними ознаками: залежно від періоду планування, рівня управління, методів планування, цільової орієнтації.

Від періоду планування розрізняють довгострокові та короткострокові плани. Довгострокові плани розвитку роздрібного товарообороту є невід'ємною частиною перспективного плану розвитку торгівлі та країни. Головною особливістю довгострокового плану є те, що він має стратегічний характер і формує концепцію економічної, соціологічної та технічної політики підприємства на перспективу. Короткострокові плани – це поточні або річні. Вони забезпечують послідовну реалізацію завдань довгострокових та середньострокових планів із урахуванням існуючої кон'юнктури ринку. Вони охоплюють ширше коло завдань і є найбільш гнучкою та оперативною формою планового управління торговельною діяльністю підприємства. При визначенні планового обсягу роздрібного товарообороту на рівні окремого торговельного підприємства головна увага приділяється задоволенню попиту споживачів, району діяльності цього підприємства, ефективному використанню наявних фінансових, матеріальних та трудових ресурсів та досягненню певних результатів фінансово-господарської діяльності. Це потребує розробки плану товарообороту торговельного підприємства у трьох варіантах:

1. Передбачає потрібний обсяг товарообороту, достатній для досягнення цільового обсягу прибутку підприємства.
2. Передбачає можливий обсяг товарообороту, який обумовлюється обсягом споживчого попиту в районі діяльності підприємства та конкурентним оточенням.
3. Ресурсозабезпечений обсяг товарообороту, який може бути отриманий за наявного ресурсного потенціалу підприємства та його найбільш ефективному використанні [3].

Планування товарних запасів здійснюється двома методами: економіко-статистичним і методом техніко-економічних розрахунків.

Економіко-статистичний метод оснований на аналізі звітних даних про фактичні товарні запаси поточного зберігання на кінець року. Розрахунок товарних запасів цим методом проводиться наступним чином: будується динамічний ряд, який характеризує товарні запаси поточного збереження за аналізовані роки, та розраховується темп росту запасів на запланований рік. Для визначення приросту товарних запасів на запланований рік найбільш

достовірні дані дає метод вирівнювання за допомогою середньої ковзної. Даний метод визначається на основі вивчення динаміки товарообороту та перенесення основних закономірностей розвитку на плановий період з врахування факторів, що впливають на обсяг товарообороту [5].

Розрахунок нормативів товарних запасів робиться за четвертий квартал запланованого року. Норматив товарних запасів в сумі визначають множенням середньорічного роздрібного товарообігу (за планом) на прийнятий норматив товарних запасів в днях.

Для більш обґрунтованого нормування товарних запасів рекомендується використовувати метод техніко-економічних розрахунків. Розрахунок нормативу товарних запасів цим методом здійснюється по елементам залежно від їх призначення. Норматив товарних запасів по кожній групі товарів складається з наступних елементів: робочого запасу; запасу поточного поповнення; страхового (гарантійного) запасу; запасу товарів у дорозі [6].

Для оцінки забезпеченості товарообороту товарними запасами використовують показник рівня товарних запасів у днях обороту. Він визначається як частка від ділення абсолютного розміру товарного запасу на кінець періоду на середньоденний товарооборот цього періоду (місяця, кварталу чи року, для яких цей запас є кінцевим).

Рівень товарних запасів у днях обороту обчислюється та аналізується як у цілому за підприємством, так і за окремими товарними групами, а також за окремими періодами року. Особливу увагу приділяють рівню запасів у днях під кінець року, виходячи з товарообороту IV кварталу, оскільки цей показник використовується при обґрунтуванні планів діяльності підприємств на наступний рік.

Співвідношення середнього розміру товарних запасів з одноденним обсягом товарообороту підприємства визначає тривалість перебування товарів у сфері обігу або час товарного обертання. Час товарного обертання – це період, за який товар проходить увесь шлях від виробництва до кінцевого споживача [1].

Цей шлях складається з часу переміщення товару від робітника до складів оптової чи роздрібної торгівлі, часу перебування на складі і перетворення виробничого асортименту в торговельний, та часу, потрібного для роздрібного продажу товару. Час товарного обертання вимірюється за певний період. Різниця між показниками рівня товарних запасів (у днях обороту) та періоду товарного обігу (також у днях обороту) у тому, що для оцінки першого з них використовуються дані про наявність товарних запасів на будь-який конкретний момент, а для оцінки другого використовується інформація про середній розмір товарних запасів за будь-який (той же) період.

Розрахунок середнього розміру товарних запасів ведеться за середньою арифметичною (при наявності інформації про стан товарних запасів на початок та кінець періоду) або за середньою хронологічною. Швидкість обертання, помножена на час обертання товарів, дорівнює кількості днів у звітному періоді (360, 90, 30). Якщо поділити кількість днів у звітному періоді на час обертання

товарів, то отримаємо товарооборотність у разях. Поділивши кількість днів у звітному періоді на швидкість обертання товарів у разях, отримаємо час обертання в днях обороту [7].

ВИСНОВКИ. В умовах ринкової економіки обсяг товарообороту залишається одним з основних показників діяльності торговельного підприємства, саме тому аналіз товарних запасів на підприємстві роздрібною торгівлі має бути спрямований на прискорення оборотності товарів і раціонального їх використання. Для цього розраховується товарооборотність та визначається динаміка зміни даного показника як відображення ефективності діяльності торговельного підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравченко Л. И. Анализ хозяйственной деятельности в торговле: учебник. – 8-е изд., испр. и доп. – М.: Новое знание, 2005. – 512 с.
2. Бровко О.Т. Економічна сутність товарних запасів та їх місце в системі управління товарними потоками підприємств торгівлі // Економіка підприємства: збір. наук. праць ЧТЕІ КНТЕУ. – Чернівці: Вид-во ЧТЕІ, 2009. – № 2. – С. 95–104.
3. Марцин В.С. Економіка торгівлі: підручник. – Київ: Знання, 2006. – 402 с.
4. Про затвердження Інструкції про облік роздрібного товарообороту і товарних запасів (п. 1.1 Інструкції), Наказ Міністерства Статистики України № 389 від 28 грудня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0013-97>.
5. Мазаракі А.А. Економіка торговельного підприємства: підручник для вузів / Під ред. проф. Н.М. Ушакової. – К.: Хрещатик, 1999. – 800 с.
6. Криковцева Н.О. Комерційна діяльність. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 296 с.
7. Організація і технологія торгівлі (підручник для студентів вищих навчальних закладів): Донецьк, ФОП Дмитренко Л.Р., 2008. – 644 с.

ESTIMATION OF COMMODITY SUPPLIES AND THEIR CIRCULATING AT RETAIL ENTERPRISES

A. Chaplinska, G. Babchuk

Chernivtsi Trade and Economics Institute of Kyiv National University
of Trade and Economics

Central Square, 7, Chernivtsi, 58002, Ukraine. E-mail: alisja08@ukr.net

The market conditions of menage determine a necessity to provide the effective functioning of enterprises. Functioning and successful activity of retail point-of-sale enterprises at the user market is to a great extent based on introduction of effective mechanism of control of commodity inventories. An actual task for the enterprises of trade is aspiration to shorten the turn of money, inlaid in material assets, provide the high rates of realization of commodities and as a result to promote efficiency of

economic activity of enterprise. Allows a basic index which characterizes efficiency of economic activity of point-of-sale enterprise on the whole to estimate and in number measure two parameters, what inherent commodity supplies: time and speed of their rotation, there is turnover of inventories. At the acceleration of turnover of inventories there is a vidnosna economy through the decline of level of permanent charges increase of sum of profits, and in the case of unchanging indexes of volumes of realization an enterprise gets dodatkove positive balance due to charges, that kharakterizue double influence of turnover of inventories on changing of size of income. In the article the basic tasks of estimation of commodity supplies and their circulating are exposed on the enterprises of retail business.

Key words: commodity supplies, circulating, retail commodity turnover.

REFERENCES

1. Kravchenko L.I. Analiz to economic activity in trade: textbook. – 8th publ., ispr. and dop. – M.: New knowledge, 2005. – 512 p. [in Russian]
2. Brovko O.T. Economic essence of commodity supplies and their place in control system by commodity streams trade enterprises // Economy of enterprise: zb. sciences. labours of CHTEI KNTEU. – 2009. – № 2. – Chernivtsi : Vid-vo of CHTEI, 2009. – PP. 95–104. [in Ukrainian]
3. Marcin B.C. Trade economy: Textbook. – Kyiv: Knowledge, 2006. – 402 p. [in Ukrainian]
4. About claim of Instruction about the account of retail commodity turnover and commodity supplies (p.1.1 Instructions), Order of Ministry of Statistics of Ukraine № 389 from December, 28, 1996 [Electronic resource]. – Mode access: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0013-97>. [in Ukrainian]
5. Mazaraki A.A. Economy of point-of-sale enterprise: Textbook is for the institutes of higher / Under the editor of prof. N.M. of Ushakovoy. – K.: Khreschatik, 1999. – 800 p. [in Ukrainian]
6. Krikovceva N.O. Komerciyna activity. – K.: Center of educational literature, 2007. – 296 p. [in Ukrainian]
7. Organization and trade technology: textbook is for the students of higher educational establishments. – Donetsk: FOP Dmitrenko L.R., 2008. – 644 p. [in Ukrainian]

Стаття надійшла 28.04.2013.